

POSTANOWIENIE

Dnia 3 grudnia 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Agnieszka Żywicka

w sprawie z odwołania M. P.
od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Rzeszowie
o zasiłek chorobowy i macierzyński oraz zwrot pobranych świadczeń,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 3
grudnia 2024 r.,
na skutek skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Okręgowego w
Rzeszowie
z dnia 2 czerwca 2023 r., sygn. akt IV Ua 35/22,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. zasądza od organu rentowego na rzecz odwołującej się 240 zł (dwieście czterdzieści złotych), wraz z odsetkami z art. 98 § 1¹ k.p.c., tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.**

r.g.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 2 czerwca 2023 r. Sąd Okręgowy w Rzeszowie, sygn. akt: IV Ua 35/22, na skutek apelacji odwołującej się M. P. od wyroku Sądu Rejonowego w Rzeszowie z 23 maja 2022 r., sygn. akt: IV U 337/18, zmienił zaskarżony wyrok w punktach II, III i IV w sposób następujący: zmienił zaskarżone decyzje Zakładu

Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Rzeszowie z 7 czerwca 2018 r., znak: [...] oraz z 5 lipca 2019 r., znak: [...]1 w ten sposób, że 1. ustalił, iż wnioskodawczyni M. P. nie jest zobowiązana do zwrotu pobranego zasiłku macierzyńskiego za okres od 24 grudnia 2015 r. do 21 grudnia 2016 r., zasiłku chorobowego za okres od 15 lutego 2017 r. do 29 marca 2017 r. oraz od 24 kwietnia 2017 r. do 22 września 2017 r. i zasiłku macierzyńskiego za okres od 23 września 2017 r. do 30 kwietnia 2018 r. wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie w łącznej kwocie 204.693,22 zł (słownie: dwieście cztery tysiące sześćset dziewięćdziesiąt trzy złote 22/100); 2. w pozostałym zakresie odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Rzeszowie z 7 czerwca 2018r., znak: [...] oddalił; 3. koszty postępowania wzajemnie zniósł pomiędzy stronami II. koszty postępowania wzajemnie zniósł pomiędzy stronami w postępowaniu apelacyjnym.

Organ rentowy wniósł skargę kasacyjną od wyroku Sądu Okręgowego w Rzeszowie z 2 czerwca 2023 r. sygn. akt: IV Ua 35/22, zaskarżając ten wyrok w całości. Skarżący wniósł o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w Rzeszowie do ponownego rozpoznania, wraz z orzeczeniem o kosztach postępowania kasacyjnego, ewentualnie, o uchylenie wyroku w całości i oddalenie apelacji wraz z orzeczeniem o kosztach zastępstwa procesowego według norm przepisanych za drugą instancję; organ rentowy wniósł o zasądzenie od Wnioskodawczyni na jego rzecz kosztów postępowania kasacyjnego - kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący oparł skargę na przesłance z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. wskazując na jej oczywistą zasadność, podnosząc zarzuty naruszenia prawa procesowego i materialnego.

Zaskarżonemu wyrokowi skarżący zarzucił naruszenie przepisów postępowania mających istotny wpływ na wynik sprawy (art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c), to jest: 1) art. 382 k.p.c., 327¹ § 1 pkt. 1 i 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c., przez pominięcie w rekonstrukcji stanu faktycznego sprawy okoliczności faktycznych ujawnionych w zebranych materiałach dowodowych w postaci dopuszczonego jako dowód w sprawie wyroku Sądu Okręgowego w Rzeszowie z 24 maja 2019 r. sygn. akt IV U 995/18 i wyroku Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z 15 czerwca 2021 r. sygn. akt III AUa 882/19, z których wynika, że wnioskodawczyni w okresie

zgłoszenia do ubezpieczeń społecznych od 1 listopada 2015 r. do 23 grudnia 2015 r. i od 22 grudnia 2016 r. do 22 września 2017 r. nie prowadziła działalności gospodarczej, a jedynie pozorowała jej prowadzenie; w szczególności nie wykazała by w związku z zawartą umową o świadczenie usług (handel internetowy), tego rodzaju pracę wykonywała; 2) art. 365 § 1 k.p.c. w związku art. 382 k.p.c., art. 327¹ § 1 pkt. 1 i 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. przez pominięcie w rekonstrukcji stanu faktycznego sprawy sentencji i kluczowych dla sentencji ustaleń prawomocnych wyroku Sądu Okręgowego w Rzeszowie z 24 maja 2019 r. sygn. akt IV U 995/18 i wyroku Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z 15 czerwca 2021 r. sygn. akt III AUa 882/19, które wiążą Sąd Okręgowy a zakres związania wyznacza nie tylko rozstrzygnięcie, z którego wynika okres, w którym wnioskodawczyni M. P. nie podlega ubezpieczeniom społecznym (w tym dobrowolnemu ubezpieczeniu chorobowemu), lecz równolegle ustalenia Sądu Okręgowego w Rzeszowie i Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie, które jako kluczowe stały się podstawą ich rozstrzygnięcia, tj. przyjęcie, że wnioskodawczyni M. P. pozorowała prowadzenie działalności gospodarczej; skarżony wyrok Sądu Okręgowego narusza powagę rzeczy osądzonej prawomocnych ww. wyroków Sądu Okręgowego w Rzeszowie i Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie.

Organ rentowy zarzucił ponadto zaskarżonemu wyrokowi naruszenie prawa materialnego (art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c.), a to: 1) art. 84 ust. 1 w zw. z art. 84 ust. 2 pkt 2 ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2023 r., poz. 1230 ze zm.; dalej: ustawa systemowa), poprzez jego niezastosowanie, co skutkowało przyjęciem, że zasiłki chorobowe i macierzyńskie pobrane przez wnioskodawczynię za sporne okresy nie stanowią nienależnie pobranych świadczeń i tym samym nie podlegają zwrotowi, podczas gdy z materiału dowodowego wynika, że wnioskodawczyni świadomie wprowadziła organ rentowy w błąd w zakresie spełnienia wymogów podlegania ubezpieczeniom społecznym, w tym dobrowolnemu ubezpieczeniu chorobowemu z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej, co winno skutkować przyjęciem wypłaconych świadczeń jako nienależnie pobranych i stwierdzeniem obowiązku ich zwrotu.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną odwołująca się wniosła o odmowę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania oraz zasądzenie od organu rentowego na jej rzecz zwrotu kosztów zastępstwa procesowego za postępowanie kasacyjne według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie kwalifikowała się do przyjęcia celem jej merytorycznego rozpoznania.

Skarga kasacyjna służy realizacji interesu publicznego w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości. Funkcje postępowania kasacyjnego powodują, że wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania oraz jego uzasadnienie powinny koncentrować się na wykazaniu, iż w konkretnej sprawie zachodzą okoliczności przemawiające za interwencją Sądu Najwyższego. Rozpoznanie skargi kasacyjnej następuje tylko z przyczyn kwalifikowanych, wymienionych w art. 398⁹ § 1 pkt 1-4 k.p.c. i tylko w przypadku przekonania Sądu Najwyższego przez skarżącego, za pomocą jurydycznej argumentacji, że zachodzi publicznoprawna potrzeba rozstrzygnięcia sformułowanego w skardze zagadnienia prawnego przy jej merytorycznym rozpoznawaniu.

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, gdy w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący oparł na przesłance uregulowanej w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c., nie zdołał jednak skutecznie wykazać istnienia tej przesłanki.

Zgodnie z jednolitym orzecznictwem Sądu Najwyższego odwołanie się do przesłanki z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. wymaga nie tylko powołania się na okoliczność, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, ale również wykazania, iż przesłanka ta rzeczywiście zachodzi. Oznacza to, że skarżący musi wskazać, w czym - w jego ocenie - wyraża się "oczywistość" zasadności skargi

oraz podać argumenty wykazujące, że rzeczywiście skarga jest uzasadniona w sposób oczywisty. Sam zarzut naruszenia (nawet oczywistego) określonego przepisu (przepisów) nie prowadzi bowiem wprost do oceny, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Skarżący powinien więc w wywodzie prawnym wykazać kwalifikowaną postać naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego polegającą na jego oczywistości, widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z 14 lipca 2005 r., III CZ 61/05, OSNC z 2006 r. nr 4 poz. 75; z 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, LEX nr 198531; z 9 marca 2012 r., I UK 370/11, LEX nr 1215126; z 1 stycznia 2012 r., I PK 104/11, LEX nr 1215774). Ponadto przez oczywistą zasadność skargi kasacyjnej rozumie się sytuację, w której zaskarżone orzeczenie sądu drugiej instancji w sposób ewidentny narusza konkretne przepisy prawa. Zatem we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, jak i w jego uzasadnieniu, niezbędne jest powołanie konkretnych przepisów prawa, z którymi wyrok sądu drugiej instancji jest w oczywisty sposób sprzeczny (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 30 listopada 2012 r., I UK 414/12, LEX nr 1675171).

Przez oczywistą zasadność skargi kasacyjnej w ujęciu art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. rozumie się więc sytuację, w której zaskarżone orzeczenie sądu drugiej instancji w sposób ewidentny narusza konkretne przepisy prawa. We wniosku nie wskazano jednak jakie przepisy zostały w ocenie skarżącego naruszone przez Sąd drugiej instancji. Organ rentowy w uzasadnieniu wskazał jedynie, że: oczywista zasadność skargi kasacyjnej polega na wydaniu przez Sąd Okręgowy rozstrzygnięcia, którego skutkiem jest brak obowiązku zwrotu przez M. P. nienależnie pobranego świadczenia w kwocie 188 520,55 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie, z uwagi na ustalenie, że wnioskodawczyni nie pobrała zasiłków macierzyńskich i chorobowych w złej wierze i nie wprowadziła w błąd organu rentowego, który wypłacał świadczenia, a które to stwierdzenia pozostają w jaskrawej opozycji do ustaleń Sądu Okręgowego w Rzeszowie i Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie, które wyrokami z 24 maja 2019 r. sygn. akt IV U 995/18 i z 15 czerwca 2021 r. sygn. akt III AUa 882/19 (przyjętymi w poczet dowodów sprawy) rozstrzygnęły, że wnioskodawczyni M. P. nie podlega ubezpieczeniom społecznym

(w tym dobrowolnemu ubezpieczeniu chorobowemu) w okresie od 1 listopada 2015 r. do 23 grudnia 2015 r. oraz od 22 grudnia 2016 do 22 września 2017 r., przyjmując (w uzasadnieniu), że wnioskodawczyni pozorowała prowadzenie działalności gospodarczej. Wnoskując z ww. wyroków, to Wnioskodawczyni powinna zostać obciążona obowiązkiem zwrotu nienależnie pobranych świadczeń, które przyjęła w złej wierze, przy pełnej świadomości wprowadzania w błąd organu rentowego. Zestawienie skarżonego wyroku Sądu Okręgowego oraz wyroków Sądu Okręgowego i Sądu Apelacyjnego w sprawie o podleganie ubezpieczeniom społecznym prowadzi do ich sprzeczności - kolizji skarżonego wyroku z prawomocnymi wyrokami Sądu Okręgowego i Sądu Apelacyjnego, co obniża zaufanie do wymiaru sprawiedliwości.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego wskazuje się, że ustalenie stanu świadomości ubezpieczonej jest elementem ustaleń faktycznych będących wynikiem swobodnej oceny dowodów dokonywanej przez sąd powszechny (postanowienia Sądu Najwyższego: z 5 lipca 2022 r., I USK 522/21, LEX nr 3478520; z 19 lipca 2023 r., III USK 379/22, LEX nr 3586121). Sąd rozpoznający sprawę o zwrot nienależnie pobranego świadczenia nie jest związany oceną stanu faktycznego przyjętego za podstawę wyrokowania w sprawie dotyczącej podlegania ubezpieczeniom społecznym i ubezpieczeniu chorobowemu. Wynikająca z art. 365 § 1 k.p.c. moc wiążąca wyroku dotyczy bowiem związania sentencją, a nie uzasadnieniem wyroku innego sądu, czyli przesłankami faktycznymi i prawnymi przyjętymi za jego podstawę, gdyż zakresem prawomocności materialnej jest objęty tylko ostateczny wynik rozstrzygnięcia, a nie jego przesłanki. Sąd Najwyższy jest natomiast związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia, co oznacza, że musi je uwzględnić przy rozpatrywaniu powołanych we wniosku okoliczności przemawiających za istnieniem podstawy z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 19 czerwca 2024 r., III USKP 130/23, LEX nr 3727734).

W istocie należy podkreślić, że skarżący kwestionuje dokonane przez Sąd drugiej instancji ustalenia faktyczne co nie może być przedmiotem postępowania kasacyjnego. Należy zatem przypomnieć, co było wielokrotnie podkreślane w judykatach Sądu Najwyższego, że do postępowania kasacyjnego nie należy

rozstrzyganie sporów o ocenę dowodów ani o prawidłowość ustalenia stanu faktycznego sprawy, którym Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹³ § 2 k.p.c. jest związany. Sąd Najwyższy, nie jest sądem faktów, a wyłącznie sądem prawa. W zakresie jego ustawowych kompetencji nie mieści się korygowanie ustaleń faktycznych lub ocena materiału dowodowego dokonanego przez sąd drugiej instancji (np. wyrok Sądu Najwyższego z 13 listopada 2024 r., III USKP 26/24, niepubl., postanowienie Sądu Najwyższego z 30 października 2018 r., I UK 437/17, LEX nr 2570520).

W świetle ustaleń faktycznych przeprowadzonych w niniejszej sprawie, Sąd drugiej instancji wskazał, że „nie można uznać, aby wnioskodawczyni pobrała w złej wierze zasiłek chorobowy i zasiłek macierzyński w enumeratywnie wymienionych w decyzji z 7 czerwca 2018 r. okresach. (...) W omawianej sytuacji, aby mówić o świadczeniu nienależnym, wnioskodawczyni musiałyby objąć świadomością, że nie prowadziła działalności gospodarczej w rozumieniu ustawy z 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz.U. z 2017 r., poz. 2168). Takiej natomiast okoliczności organ rentowy nie wykazał. A ponadto w 2015 r. osiągnęła przychody 3301,08 zł; w 2016 r. - 5513 zł. Wnioskodawczyni w tych latach (również podczas urlopu macierzyńskiego), sprzedawała towary, kupowała odzież w hurtowych ilościach, prowadziła księgi rozliczeniowe, odprowadzała podatek i składki. Takie działania w pojęciu ubezpieczonej były wystarczające do uznania, że prowadzi działalność gospodarczą, a w kolejnych latach jest uprawniona do świadczeń z ubezpieczeń społecznych. Pobierając te świadczenia, nie przypuszczała, że w przyszłości zostanie skutecznie podważony tytuł podlegania ubezpieczeniom. Istotne też jest, iż po zakończeniu urlopu macierzyńskiego w grudniu 2016 r., wnioskodawczyni w 2017 r. dalej podejmuje działania dotyczące handlu odzieżą, zakupuje towar, współpracuje w zakresie księgowości z biurem rachunkowym, składa deklaracje podatkowe, odprowadza w okresach przerw w zasiłkach chorobowych składki. Odnotowuje przychody z tytułu omawianych zdarzeń gospodarczych, za okres od stycznia do listopada 2017 r. w kwocie 1196 zł. Powyższe w odczuciu wnioskodawczyni stanowiło pełnoprawny tytuł do podlegania ubezpieczeniom, szczególnie, że organ rentowy nie zakwestionował jej działalności

gospodarczej.” Organ rentowy kwestionuje zatem w istocie dokonane w sprawie ustalenia faktyczne.

Mając na uwadze przedstawione argumenty Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, orzekając o kosztach postępowania kasacyjnego stosownie do art. 98 § 1 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c.

[SOP]

[a.ł.]